

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga (SOU 2024:30)

Er beteckning S2024/00978

Socialdepartementet har gett Akademikerförbundet SSR möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande. Akademikerförbundet SSR lämnar synpunkter på förslagen i de delar förbundet anser att de har något att tillägga.

Akademikerförbundet SSR:s yttrande

Övergripande synpunkter

Akademikerförbundet SSR vill inleda med att understryka att de senaste årens allvarliga samhällsutveckling i Sverige med allt yngre barn som involveras i den grova våldsbrottsligheten är både skrämmande och obehaglig. Berörda samhällssektorer behöver involveras än mer och än tidigare. Den kritik som riktats mot samhällets förmåga att förebygga och stoppa barns involvering i kriminella nätverk är många i avseenden befogad. Nya angreppssätt och nya metoder behöver tas fram och prövas.

Samtidigt behöver det också lyftas fram och poängteras att samhället alltjämt inte prövat eller fullt ut satsat på breda, generella förebyggande åtgärder och insatser. Det gäller inte minst socialtjänsten och skolans möjligheter att i mycket högre grad arbeta förebyggande. Trots det gedigna forskningsstöd som finns.

Forskningen visar att tidiga interventioner kan vara effektiva för att minska risken för att barn blir kriminella. Utbildning, socialt stöd, terapi och familjeinterventioner har visat sig minska riskfaktorerna och stärka skyddsfaktorerna för barn och unga i riskzonen.

Akademikerförbundet SSR vill understryka vikten av att regeringen satsar stora resurser på förebyggande arbete. Vi behöver - till viss del likt Danmark - breda, generella förebyggande insatser för att bekämpa brottsligheten. Det krävs satsningar för att ta fram nya metoder och insatser som kan ge barn adekvat stöd och på sätt motverka och förhindra att de dras in i kriminalitet.

Akademikerförbundet SSR är en av många aktörer som har stora förhoppningar på den nya socialtjänstlagen och de möjligheter till omställning av socialtjänsten som lagen öppnar upp för. Arbetet med

socialtjänstens omställning kommer dock att ta tid och de större och positiva effekterna kommer inte att kunna mätas än på ett tag.

Ett av de förslag som finns med i den nya socialtjänstlagen är att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet innebär bland annat att det införs ett kunskapskrav i lagen. Att arbeta kunskapsbaserat - utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet - inom socialtjänsten kräver både kompetens och förståelse för det sociala arbetet och den etik som professionen har att förhålla sig till. Det innebär att professionen har kunskap och kompetens att säkerställa att beslut, åtgärder, insatser, metoder och arbetssätt är i enlighet med lag, forskning, beprövad erfarenhet samt etiska normer och grundläggande samhällsliga värden.

Akademikerförbundet SSR är ett professionsförbund och organiserar en stor del av landets socionomer och socialsekreterare. Förbundet driver sedan lång tid tillbaka att professionens roll och mandat behöver stärkas och att den nuvarande beslutsordningen behöver ändras. Detta för att åstadkomma en fullt ut professionaliserad socialtjänst där besluten som fattas står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och där besluten fattas av de som har kunskap och kompetens för att göra det. Förslag likt detta, som innebär att professionens ställning undermineras ytterligare, är förbundet starkt kritiskt till.

Barn

Akademikerförbundet SSR vill understryka att Barnkonventionen - och därmed även svenska lag - definierar barn som varje människa under 18 år. Enligt utredningens förslag till lag om brottsförebyggande åtgärder definieras personer under 18 år inte som barn, utan som unga.

Akademikerförbundet SSR ställer sig frågande till detta och avstyrker att begreppet unga används för det som enligt svensk lag och gängse definition är barn. Det vill säga varje människa under 18 år. Inte minst med tanke på att den föreslagna lagen inte har någon nedre åldersgräns.

Akademikerförbundet SSR invänder också mot det faktum att den föreslagna ordningen lägger att allt ansvar på barnen för de identifierade riskerna när det så tydligt handlar om vuxna gängkriminella som rekryterar barn in i de kriminella verksamheterna. Barnkonventionen säger tydligt att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, misshandel eller utnyttjande. Som stat har Sverige en skyldighet och ett ansvar att skydda barn från alla former av utnyttjande. Grunden för social rättvisa är att varje barn får samma chans i livet och att staten så långt möjligt säkerställer att hinder för det elimineras. De frågor som uppkommer är när går barn från att vara offer till att vara förövare? Och vilka handlingar och vilket beteende kan ett barn hållas ansvarig för? Vi vet att barn inte har samma ansvar och samma utvecklade förmåga att fatta genomtänkta beslut som vuxna anses ha. Det perspektivet saknas genomgående i utredningen.

Synpunkter på förslagen

Akademikerförbundet SSR avstyrker förslaget om inrättandet av ny statlig myndighet mot ungdomskriminalitet i sin helhet.

8.4 En ny statlig myndighet mot ungdomskriminalitet

Hur vällovligt syftet än må vara, riskerar förslaget att underminera socialtjänstens uppdrag, befogenhet och mandat. Förslaget kommer också att kraftigt underminera socialtjänstens profession och den kompetens som de besitter. De skäl som förs fram för inrättandet av en statlig ordning är inte tillräckligt bärande för att genomföra reformen. Med förslaget om en ny statlig myndighet inrättas en dyr och i många avseenden ineffektiv ordning som ytterligare underminerar den profession som har kunskap och kompetens om målgruppen och de insatser som ger effekt. Att utredningen själva uttrycker att den bedömer att socialtjänsten i de flesta fall ändå hade genomfört dessa insatser framstår den föreslagna ordningen också som direkt kostnadsdrivande.

Den nya ordningen innebär att det inrättas en parallell ordning till redan befintliga ordningar. Detta samtidigt som andra större av regering och riksdag beslutade förändringar satts i gång vars effekter vi ännu inte hunnit ta del av.

Utredningen lyfter att en ordning behöver utformas så att unga och barn kan identifieras med sådan precision att de barn och unga som har behov av stöd och verktyg som ordningen erbjuder också kan få ta del av det.

Akademikerförbundet SSR vill lyfta fram att det faktum att vi vet vad som utgör risk- respektive skyddsfaktorer inte utgör någon garanti för att det med säkerhet ska gå att identifiera vilket barn som kommer att utveckla en kriminell livsstil, och vilket som inte kommer att göra det. Även om det finns metoder och teknologier som kan användas för att identifiera potentiella brottslingar, är dessa inte utan problem. Det är svårt att förutse brottsligt beteende på ett exakt sätt. Risken finns att metoderna leder till stigmatisering och övervakning av specifika grupper. Att utsätta de barn som identifieras som riskpersoner för en domstolsliknande process kan kanske vara verkningsfullt för vissa individer. Men risken är stor att det får precis motsatt effekt. Att det i stället, mycket tidigt i livet, befäster en kriminell identitet och ett utanförskap. Akademikerförbundet SSR anser inte att sådan ordning kan inrättas med mindre än att forskningen på området otvetydigt visar att ordningen ger mycket positiva effekter för barnen och att verktygen i sig ger positiva resultat på individnivå.

Den föreslagna ordningen kommer att uppfattas av många som en del av rättsväsendet och därmed som en del av en rättsprocess. Det kommer att påverka förtroendet och tilliten till socialtjänsten och professionen negativt. Det i sin tur kan påverka möjligheterna att komma in tidigt och nå människor som kan vara svåra. På så sätt kan reformen också underminera syftet och målen med den nya socialtjänstlagen.

Förslagen kommer enligt utredningen innebära nya åtaganden för kommunerna under hela processen. Inför ett beslut i MUK ska ett yttrande

inhämtas från socialnämnden. Yttrandet ska innehålla en bedömning av risken för att barnet kommer att begå brott av allvarligt slag och förslag på brottförebyggande åtgärder. Arbetet innebär en helt typ av ny uppgift för socialnämnden. Att regeringen vill ge socialtjänsten fler verktyg och större möjligheter att bedriva socialt arbete är på det stora hela mycket välkommet. Inte minst handlar det om den nya socialtjänstlagen och den omställning som lagen är tänkt att åstadkomma. Men att inrätta en statlig ordning där den i socialt arbete utbildade professionen ska leverera underlag för andra att besluta om och för andra att följa upp framstår som en mycket märklig ordning. Det blir inte mindre märkligt av det faktum att den nya ordningen inte heller är en ordning som professionen efterfrågat.

8.4.3 Ansvarig myndighet för uppföljning och kontroll

Akademikerförbundet SSR avstyrker förslaget om att Kriminalvården ska få uppföljningsansvar. Kriminalvården är den myndighet vars kärnuppdrag är att verkställa påföljder såväl inom anstalt som inom frivården. Att det övervägs att ge en sådan myndighet i uppdrag att följa upp beslutade insatser och handlingsplaner för barn som inte ens har begått kriminella handlingar är fullständigt orimligt och befängt. Ett sådant uppdrag kommer också att förstärka bilden av att de insatser som MUK beslutar om utgör någon form av straff eller påföljd. Därmed är risken för hopblandning det mellan socialtjänstens insatser och rättsväsendets påföljder påtaglig, vilket i sig vore ytterst olyckligt. Det kommer nämligen i sin tur att påverka bilden av och förtroendet för socialtjänstens och dess profession negativt. Även här finns risk att det underminerar möjligheterna att arbeta förebyggande, erbjuda insatser tidigt och bygga förtroende för och tillit till socialtjänsten och våra medlemmar. Akademikerförbundet SSR vill också lyfta fram det faktum att Kriminalvården idag saknar kompetensen att arbeta med målgruppen i fråga men att den kompetensen redan finns hos socialtjänsten. Kriminalvården befinner sig dessutom i ett mycket ansträngt läge vilket knappast kommer att förbättras av ett ytterligare uppdrag som inte ingår i eller ens tangerar de uppdrag myndigheten har idag..

Avslutningsvis vill Akademikerförbundet SSR lyfta fram att professionen och socialtjänsten idag har en hel del utmaningar, bland annat när det kommer till kompetensförsörjning, arbetsmiljö och den bristande tilliten till och respekten för socialtjänsten och dess profession. Varje åtgärd som ytterligare utmanar eller påverkar socialtjänsten behöver därför analyseras utifrån den kontexten. Konsekvenserna av de statliga åtgärderna riskerar annars att bli direkt kontraproduktiva. Förbundet vill återigen lyfta behovet av att satsa på förebyggande arbete. En sådan satsning kräver resurser, kompetens och uthållighet. Om och när socialtjänsten ges resurser och andra förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag kommer såväl kriminaliteten som övriga samhället att påverkas positivt.

Heike Erkers
Förbundsordförande

Monica Engström
Socialrättsjurist

